

A Google szerint az internet (sőt, a világ) egyetlen nagy kusza információhalmaz, aminek a megismeréséhez – ha úgy tetszik, a tudás megszerzéséhez – a keresésen át vezet az út.

A Google szerint az internet (sőt, a világ) egyetlen nagy kusza információhalmaz, aminek a megismeréséhez – ha úgy tetszik, a tudás megszerzéséhez – a keresésen át vezet az út. A Wikipedia ezzel szemben azt mondja: miért ne lehetne rendszerezni az információkat, és egy olyan, ingyenes, mindenki számára elérhető enciklopédiát létrehozni, ami az emberiség teljes tudását tartalmazza? Szép gondolat – de sajnos az utóbbi időkben egyre sötétebb fellegek gyülekeznek a Wikipedia egén...

A jótékony milliárdos

2001-ben Jimmy Wales, egy dotkom-milliárdos ex-tőzsdecápa elindított egy ingyenes, mindenki által szabadon fejleszthető, bővíthető online enciklopédiát. Alig öt év alatt a Wikipedia az internet egyik leglátogatottabb oldalává vált – a szállóige szerint „ha egy dolgot a Google és a Wikipedia öt perc alatt nem magyaráz el neked, azt nem is érdemes tudni”. A Wikipédiát készítő közösség sikere egy csapásra visszaadta a világ hitét a internetezők jóindulatával, becsületességével kapcsolatban – és most éppen ennek a bizalomnak a falain kezdenek egyre aggasztóbb repedések tátongani...

A vas a Wiki alatt

A Wikipedia technikai hátterét négy, összesen körülbelül 100 szerverből álló központ adja (a legfontosabb a floridai, a másik három európai szerverpark csak 2005 második felében épült ki); az enciklopédia lelke a MySQL adatbáziskezelő szoftver. A látogatók kiszolgálásáról 21 webszerver (Apache rendszerrel) és 7 Squid cache-szerver gondoskodik. Az egész rendszer fenntartását Jimmy Wales állja saját zsebből (saját bevallása szerint máig kb. fémmillió dollárját emésztette fel a projekt); illetve a látogatóktól is várnak adományokat (forintban is működik a dolog a moneybookers.com-on keresztül). A Wikipedia 110 nyelven elérhető, az egyes nyelvi al-oldalakon összesen 2,6 millió bejegyzés szerepel jelenleg. A legnagyobb természetesen az angol kiadás (902 ezer szócikk), ezt a német (338 ezer), francia (217 ezer), japán (170 ezer), és némi meglepetésre a lengyel (157 ezer) verzió követi. A magyar Wikipedia e cikk írásának pillanatában 23 572 szócikket tartalmaz.

Scraperek és vandálok

A Wikivel alapvetően nincs semmi baj – a Wiki-jelenséget kihasználó, visszaélő, azon elősködő emberekkel van a gond... A Wikipedián nincs semmiféle hirdetés (ezt jelzi a .org domain is, ahová a .com-ról átköltözött az enciklopédia), a rajta levő szövegek, képek szabadon felhasználhatók, nem képezik se az írójuk, se a Wikipedia tulajdonát. Ezzel a gyönyörű „minden ingyen van, minden mindenkié” hozzáállással (ami sokakban az internet korai időszakának eufórikus éveit idézi fel) elég erős kontrasztban áll a tény, hogy a Wikipedia hatalmas népszerűsége bizony igencsak sokat ér konkrét bankókban kifejezve is.

A Google PageRank algoritmusának (ami ma – kis túlzással élve – egymaga dönti el, hogy mennyit ér egy weboldal) sajátossága, hogy a nagy látogatottságú, sok oldal által belinkelt oldalak a PageRank listáján „húzzák magukkal” azokat az oldalakat, ahová mutató linket tartalmaznak. Magyarán ha a Wikipedia egyik lapján feltűnik a saját (reklámokkal jól megtűzdelt) oldalam linkje, az egyrészt rengeteg látogatót hoz már magán a linken keresztül is, másrészt a Google is jó helyen fogja mutatni a találati listájában, ha az oldalunkon szereplő kifejezést üt be az egyszeri felhasználó a keresőbe. Ergo, ha ott a linkem a Wikipediában, az nekem látogatókat hoz, az pedig reklámbevételt termel – és mi sem egyszerűbb, mint ott lenni a Wikipedián, hiszen az egyes bejegyzések bárki által szabadon bővíthetők, módosíthatók... Az ezzel a technikával ügyeskedőket hívja a szleng scrapernek. Bár a scraper-oldalakat, módosításokat rendszeresen törlik, illetve kijavítják, a jelenség valósággal burjánzik, hiszen a Wikipedia már elég nagy ahhoz, hogy jelentős időbe teljen a scraper oldalak kigyomlálása – s ezalatt az idő alatt a scraper vidáman számolja a reklámokból befolyó dollárokat...

Kisebb, de még kínosabb gondot okoznak a Wikipediának a wiki-vandálok, akik pusztán rosszindulatból törölnek, vagy írnak tele trágárságokkal oldalakat – mivel a Wikipedia minden szócikk mindegyik verzióját eltárolja, a visszaállításnak nincs technikai akadálya, csupán felesleges munkával terheli az adminisztrátorokat.

Felváltja az írott lexikont?

Ezek kellemetlen, de orvosolható problémák; nem úgy, mint a Wikipédiát érő kritikák fő forrása: az egyes szócikkek szavahihetőségének, elfogulatlanságának kérdésköre (ezen a két tényezőkön múlik ugye nagyjából egy enciklopédia értéke). A Wikipédiát több ezer lelkes önkéntes írja, szerkeszti, és a közösség által „kitermelt” adminisztrátorok tartják karban. Mióta a Wiki úgymond divatba jött, a növekedése elhagyta azt a mértéket, amit még ép ésszel követni lehet; a szócikkek száma mára bőven egymillió fölé kúszott. Senkinek nincsen arra energiája, hogy alaposabban utánanézzon az újonnan felkerült bejegyzéseknek, javításoknak, hogy azok nem tartalmaznak-e fals információkat – ennek ellenére mindenki vakon bíz a Wikipediában. Tulajdonképpen semmi nem áll annak az útjába, hogy egy emberről, cégről, vagy akármiről véletlenül, vagy akár szándékosan valótlan vagy eltorzított állítások jelenjenek meg az enciklopédiában, vagy egy bejegyzés elfogultan, a negatívumokat vagy pozitívumokat eltúlozva mutassa be a szócikk tárgyát.

Már maga az sem világos, hogy az embernek van-e joga belejavítani a saját magáról szóló szócikkbe (technikailag persze van; hogy etikus-e a dolog, az heves viták tárgya) –

ez pedig lássuk be, elég tudathasadásos állapot. A legnagyobb botrány kirobbantója egy Daniel Brandt nevű úriember volt, aki észrevette, hogy szerepel a Wikipédiában, de nem tetszett neki, amit írtak róla, ezért átjavította a szöveget. Később mások új dolgokat írtak hozzá a bejegyzéshez, de Daniel ezeket is szoros „cenzúra” alatt tartotta – aztán, amikor már szinte óránként készültek új változatok, elkezdett az egész róla szóló szócikk törléséért hadakozni, ezzel egy rakás személyiségi és egyéb jogi problémát vetve fel. (Daniel egyébként azóta megalkotta a WikipediaWatch oldalt, ahol a Wikipedia nyilvánvalóan hibás vagy elfogult szócikkeire hívja fel a figyelmet.) A Wikipedia alapelvei között szerepel, hogy az enciklopédia állításainak hitelességeért ugyanúgy nem felel senki, ahogy szerzői joggal sem rendelkezik felettük senki. Ez – a Wikipedia döbbenetesen megnőtt népszerűségével karöltve – rendkívül ingoványossá teszi a talajt az enciklopédia alatt. Önkéntes, névtelen, amatőr adminisztrátorok döntenek afelől, hogy mi szerepeljen az egyes szócikkekben – gyakorlatilag ők döntenek el, hogy miről mit ír, mihez hogyan áll az egyre inkább mértéktartónak számító Wikipedia, ez pedig a legenyhébb szóhasználatnál élve is aggályos.

Igaz, többen rámutatnak, hogy vannak a Wikipediánál cifrább dolgok is a világon: az alapító Jimmy Wales szerint „Lehet hogy a Wikipediának vannak a problémái, de azért ne felejtjük el, hogy emellett a hagyományos médiának is megvan a maga baja. A Fox News például képes volt elhíttetni egész Amerikával, hogy meg kell támadnunk Irakot, mert ott tömegpusztító fegyverek vannak...”

Merre tovább?

A Wikipedia zsenialitásához nem férhet kétség, ahogy ahhoz sem, hogy az enciklopédia mára túlnőtte a saját kereteit, egyre kevésbé kontrollálható, és hamarosan valami gyökeres változásra van szüksége, hogy megtartsa a megbízhatóságát – ami nélkül óhatatlanul is összeomlik előbb-utóbb. Az biztos, hogy a Wikipediának valamiféle moderálásra van szüksége, ahogyan például egy internetes fórumnak (a fórumokon lehet a legjobban megfigyelni, hogy moderálás nélkül a növekedésük halálbiztosan az összeomláshoz vezet). Hogy ezt hogyan lehet megtenni anélkül, hogy a önkéntesség és ingyenesség kultuszát megsértenénk vele, nagy kérdés. Mindenesetre a Wikipediából, Google-ből, BitTorrentből, RSS-ből, blogokból, Ebay-ből felépülő új generációs internet (a Web 2.0, ahogy mostanában nevezik) egyelőre él és virul, szinte felfoghatatlan sebességgel fejlődik, és az ezredforduló nagy netes felfutásának elüzletiesedett web-világa után ismét a hőskor személyesebb, szabadabb, közösségformáló internetjére emlékeztet – vagyis a dolgok jó irányba haladnak.

Írta: Hancu